

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานหลักที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา คือ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ สถาบันการศึกษาจะทำหน้าที่นี้ได้สมบูรณ์เพียงใด ขึ้นอยู่กับคณาจารย์ ปัจจัยทางด้านบุคลากร ที่เรียกว่าอาจารย์ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการก่อกำเนิดมหาวิทยาลัยและคุณภาพของมหาวิทยาลัย ดังนั้นการกล่าวกันว่า การมีคณาจารย์ที่ทรงคุณวุฒิและมีคุณภาพสูง อันถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการของมหาวิทยาลัย (Great Teachers are the Beginning of University) (วิจิตร ศรีสุวาน 2518 : 71-72) หัวใจของสถาบันอุดมศึกษา จึงอยู่ที่คณาจารย์ผู้สอน สถาบันอุดมศึกษาย่อมไม่อาจยกฐานะตนเองให้สูงเกินกว่าคุณภาพของคณาจารย์ของสถาบันได้ (ชอร์ และ ชาร์ง บิวศรี 2512 : 28)

คุณภาพของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จึงเป็นสิ่งที่กล่าวถึงกันมาก เพราะเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของสถาบัน ดังที่ไกรยุทธ ชีรตยาพิณนท์ ได้ชี้ถึงประเด็นดังกล่าวซึ่งน่าสนใจมากดังนี้

โดยที่ประเทศไทยก็มี "อาจารย์" มากจนเรื่อย ๆ ตามสัดส่วนการขยายตัวของมหาวิทยาลัย ถ้าอาจารย์หมดมากจนเรื่อย ๆ นี้ ไม่รู้ว่าความเป็นอาจารย์ สื่อพฤติกรรมที่ควรแสดงออกอะไรบ้างและอาจารย์ที่ต้นนี้ ควรมีลักษณะที่จำเป็นประการใด สถานการณ์ในระดับอุดมศึกษาของเมืองไทยจะอยู่ในสภาพวิกฤตอย่างแน่นอน ในเมื่ออาจารย์จัดได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลชั้นนำในสังคมยังไม่รู้ว่าอาจารย์ควรมีพฤติกรรมอะไร โอกาสที่ประเทศไทยจะมีอาจารย์ที่ต้นในระดับอุดมศึกษาก็คง ไม่มีเอาเลย สภาพเช่นนี้ ก็มาเป็นห่วงอย่างยิ่งในเรื่องคุณภาพของการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย และเมื่อคุณภาพของการศึกษาระดับน้อยในระดับต่ำแล้ว

เราจะมีความหวังอะไรกันในระดับคุณภาพของคนในประเทศ โดยเฉพาะในหมู่ผู้คนที่ผ่าน
อุดมศึกษา (ไกรยุทธ ชีรตยา คีรินทร์ 2527 : 51)

ดังนั้น หากพิจารณาในส่วนของบัณฑิตที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัยหรือจากวิทยาลัยแล้ว
เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า บัณฑิตจะมีคุณภาพมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการสอนของ
อาจารย์เป็นสำคัญ การพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนจึงนับได้ว่าเป็นเรื่องที่สถาบันการศึกษารวม
ถึงตัวอาจารย์เอง จำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจ ทั้งให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในความพยายามที่
จะไปสู่จุดหมายของการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ สถาบันอุดมศึกษาได้เล็งเห็นถึง
ความสำคัญและตระหนักในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการดำเนินโครงการต่าง ๆ
เพื่อการนี้ เป็นต้นว่า การจัดตั้งศูนย์วิจัยทางการเรียนการสอน ซึ่งมีอยู่ในหลายสถาบันในต่าง
ประเทศ แม้แต่ในประเทศไทยเราก็ได้มีความพยายามดังกล่าว เป็นต้นว่า การจัดโครงการฝึก
อบรมพัฒนาการเรียนการสอน การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการเรียนการสอนในแทบทุกสถาบัน
อุดมศึกษา รวมทั้งการให้ความสำคัญในการจัดตั้งหน่วยพัฒนาอาจารย์ชั้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
หรือหน่วยพัฒนาการเรียนการสอนชั้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ตี ล้วนแล้วเพื่อที่จะพัฒนาปรับปรุง
ส่งเสริมคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนนั่นเอง ทั้งนี้ เพราะอาจารย์เป็นจุดเชื่อมต่อของการ
เกี่ยวเนื่องระหว่างระบบการศึกษาและผู้เรียน ผลกระทบของโปรแกรมหนึ่ง ๆ หรือนวัตกรรมใด ๆ
ต่อผู้เรียนจะต้องผ่านทางตัวอาจารย์ ดังนั้นนับได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่จะกล่าวว่า ประสิทธิภาพของ
สถาบันนั้น ขึ้นตรงกับประสิทธิภาพของอาจารย์ และประสิทธิภาพของตัวอาจารย์นั้นมาจากองค์
ประกอบหลักที่สำคัญคือประสิทธิภาพของการสอนของอาจารย์ ความพยายามในการเพิ่มประสิทธิภาพ
ของการสอนของอาจารย์จึงเป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญของการจัดการศึกษา

กล่าวเฉพาะในสถาบันการผลิตครูคือวิทยาลัยครูด้วยแล้ว จะเห็นได้ว่ายิ่งน่าจะมี
ความจำเป็นอย่างยิ่งในการให้ความสำคัญและคำนึงถึง เรื่องของประสิทธิภาพของการสอน ซึ่งเป็นวิชาชีพ
ของสถาบันเหล่านี้ ข้ออื่นที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาศาสตร์ในสาขาศึกษาศาสตร์ ให้เป็นศาสตร์และ
วิชาชีพที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะการฝึกหัดครูเป็นหัวใจสำคัญของระบบการศึกษา การที่จะผลิตครูที่มี
คุณภาพได้นั้นขึ้นอยู่กับจัดการฝึกหัดครูที่มีประสิทธิภาพ (ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา 2530 : 1)
ดังจะเห็นได้จากนโยบายการพัฒนาการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ปี

พ.ศ. 2530 - 2534 (พจน์ สะเพียรชัย 2529 : 4) และนโยบายการพัฒนาด้านการสอนและการวิจัย ส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการและให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักศึกษาและสังคมรวมทั้งจะลดปริมาณการผลิตครู ขณะเดียวกันจะปรับปรุงคุณภาพการผลิตครูและยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ (กรมการฝึกหัดครู 2529 : 4) ดังนั้นการพัฒนาประสิทธิภาพของการสอนของอาจารย์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายหลักดังกล่าว

ในฐานะที่หน้าที่หลักของอาจารย์คือ การสอนและสถาบันฝึกหัดครูนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับวิชาชั้นด้านการสอน กล่าวคือการประสิทธิ์ประสาทความรู้ทั่ว ๆ ไป รวมทั้งเทคนิคและความรู้ในทางวิชาชีพครู ดังนั้น จึงจำเป็นอยู่เองที่อาจารย์จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในด้านศาสตร์และศิลป์ของการสอน โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นศาสตร์ของการสอนซึ่งเป็นส่วนที่สามารถนำมาสอนและเรียนรู้กันได้ เห็นได้ว่า การสอนอย่างไรถึงจะดี การสอนอย่างไรถึงจะมีประสิทธิภาพ โครงสร้างหรือรูปแบบประสิทธิภาพของการสอนนั้นเป็นอย่างไร มีองค์ประกอบหรือตัวแปรที่สำคัญอะไรบ้าง เพื่อที่จะนำความรู้ความเข้าใจดังกล่าวมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่ง ๆ ขึ้นไป อีกทั้งจะนำไปสู่การพัฒนาศาสตร์และวิชาชีพในสาขานี้ให้สมบูรณ์มากขึ้น

ประสิทธิภาพของการสอนของอาจารย์เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะจะมีผลต่อคุณภาพของบัณฑิตที่สถาบันการศึกษาผลิตออกไป ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสังคม และประเทศชาติ จึงนับได้ว่าประสิทธิภาพของการสอนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพ นอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีแนวทางในการคิดเป็นทำเป็นแล้ว การสอนที่มีคุณภาพ ยังทำให้เกิดทัศนคติต่อวิชาที่ผู้เรียนกำลังเรียนอยู่ด้วย (ลำเริง บุญเรืองรัตน์ 2527 : 71)

Gage (1984 : 87) และ Gowin (1981 : 62) ได้มีความเห็นเช่นเดียวกันว่าการสอนเป็นกระบวนการที่เป็นศูนย์กลางของการให้การศึกษา เราไม่สามารถให้การศึกษาได้หากปราศจากการสอน และอาจารย์ผู้สอนเป็นปัจจัยเหตุที่สำคัญของการสอน การตระหนักถึงความสำคัญ of ประสิทธิภาพของการสอนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ อันจะช่วยให้อาจารย์ได้รู้ถึงข้อดีและข้อบกพร่องในการสอนของตน เพื่อจะเป็นข้อมูลที่จะใช้พิจารณาในการปรับปรุงการเรียนการสอน

ทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าครูของครูได้รู้ว่าความสำเร็จของพฤติกรรมการสอนมีอะไรบ้างก็จะช่วยให้เขากำหนดเป้าหมายของการฝึกหัดครูและประเมินผลปฏิบัติได้ถูกต้อง (Elam 1971 : 4 อ้างถึงใน ชมพันธ์ุ กุญชร ณ อยุธยา 2530 : 18)

อย่างไรก็ตาม การที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงสิ่งใดให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องรู้ว่า จะปรับปรุงและพัฒนาอะไร ในเรื่องของการสอนก็เช่นกัน ถ้าหากจะปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จะต้องรู้สภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2525 : 193) นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นที่จะต้องรู้ว่าทางใดบ้างที่จะไปถึงจุดหมายเหล่านั้น เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและประเมินผลของการเปลี่ยนแปลงว่าดีหรือเลว (Lancaster and Lagerstrom 1974 : 270) ฉะนั้น ในการปรับปรุงพัฒนาการสอนจึงจำเป็นต้องทราบว่าการสอนที่ดีเป็นอย่างไรบ้าง องค์ประกอบหรือสาเหตุที่ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพประกอบด้วยองค์ประกอบหรือตัวแปรอะไรบ้าง ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้มีความพยายามมากมายที่จะหาเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพของการสอน การวิเคราะห์หาโครงสร้างของการสอนที่มีประสิทธิผล โดยเรียกชื่อต่าง ๆ กัน แต่จะหมายถึงสิ่งเดียวกัน เช่น ประสิทธิภาพของการสอน ประสิทธิภาพของการสอนซึ่งจะหมายถึงการสอนที่มีคุณภาพคือ การสอนที่มีจุดมุ่งหมายสูงสุด (Ultimate Goal) คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังเช่นในการค้นหาประสิทธิภาพของการสอนของ Eble (1974 : 9) ซึ่งกล่าวถึง Tyler ว่าได้ทำเป็นรูปของสมการของการสอนที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์ คือ

$$C_1 + C_2 + C_3 + E = \text{การสอนที่มีประสิทธิภาพ}$$

ในขณะที่

- C_1 คือ สมรรถภาพ (Competence)
- C_2 คือ ความใส่ใจในเรื่องการสอนและผู้เรียน (Concern of Compassion)
- C_3 คือ ความรู้สึกที่ตนเองมีพันธกิจเกี่ยวกับเรื่องการสอน (Commitment)
- E คือ ความกระตือรือร้น (Enthusiasm)

ในทำนองเดียวกัน มหาวิทยาลัยชิคาโก (University of Chicago) ก็ได้มีระบบ การประเมินการสอนที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึง 4 ลักษณะ คือ

1. มีความรู้ (Knowledge) ความสามารถในการจัดเนื้อหาวิชา (Organization of Subject Matter)
2. มีทักษะการสอน (Skill)
3. มีการเรียนการสอน (Instruction)
4. มีคุณลักษณะที่จะเป็นครู (Personal Quality)

ความพยายามในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพของการสอน ของอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยนั้น ได้เริ่มมีมาและทำการศึกษากันใน 3 ลักษณะ ใหญ่ ๆ คือ

ลักษณะแรก เป็นการศึกษาค้นคว้าหาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของการสอน หรือองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการสอนที่มีคุณภาพของอาจารย์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) ตัวอย่างงานวิจัยในแนวนั้นคือ การวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการสอนระดับ อุดมศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ ของ จินตนา มาพวง (2520) ประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ของ จริญญา สังคินา (2520) ประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ ของ ชาดดา วิเวแสง (2520) โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิต ชั้นปีที่สามขึ้นไป คณาจารย์ และผู้บริหารจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยทำการศึกษาโครงสร้างของประสิทธิภาพของการสอนโดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวประกอบ ผลการ วิเคราะห์ปรากฏว่า ได้ผลสอดคล้องกันถึงแม้ว่าความสำคัญของตัวประกอบต่าง ๆ ของแต่ละสาขา วิชาไม่เรียงลำดับ เช่นเดียวกัน โครงสร้างของประสิทธิภาพของการสอนในสี่สาขา ประกอบด้วย ตัวประกอบด้าน (1) วิธีสอนรวมทั้งทักษะการสอน การจัดบรรยากาศในห้องเรียน (2) ลักษณะ อาจารย์ (3) สัมพันธภาพ (4) อุปกรณ์รวมทั้งการใช้ (5) การวัดผล (6) ทศนคติของอาจารย์ ต่อการสอนและต่อนิสิต (7) ตำรา การศึกษาทำนองเดียวกันนี้ได้ทำการศึกษาโดย อนันต์ ศรีโสภา (2521) โดยทำการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ทั้ง 8 วิทยาเขตว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญอะไรบ้าง โดยศึกษาทัศนคติ ของนิสิต 1,734 คน ผลการวิเคราะห์พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญ 7 องค์ประกอบด้วยกันคือ (1)

เทคนิคการสอน (2) การประเมินผล (3) การวางแผนการสอน (4) ทักษะต่อนิสิต (5) ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ กับนิสิต (6) บุคลิกอาจารย์ (7) ตำราเรียน

ในปี พ.ศ. 2526 พวงแก้ว นุยกนก และนพรัตน์ ทิศยากร (2526 : 37-38) ได้ทำการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและพัฒนาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการสอนของอาจารย์โดยนิสิตเป็นผู้ประเมิน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า มีตัวประกอบสำคัญ 4 ตัวประกอบ ที่สามารถทำนายประสิทธิภาพของการสอน ได้แก่ (1) ตัวประกอบที่เกี่ยวกับวิธีสอนของอาจารย์ (2) ตัวประกอบที่เกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิต (3) ตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับตำราและเอกสารประกอบการสอน (4) ตัวประกอบที่เกี่ยวกับการประเมินงาน แล้วให้ข้อมูลป้อนกลับแก่นิสิต

ลักษณะที่สอง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการสอน โดยพยายามศึกษาความคิดเห็นหรือทัศนะของนักศึกษาต่อคุณลักษณะของอาจารย์ตามอุดมคติ หรือคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนในวิชาที่นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียน โดยจะศึกษาความคิดเห็นจากนักศึกษาและอาจารย์ เช่น งานวิจัยของ จุลอง บุญจันทร์ และสุภัชัย ศกรวรรณ (2529 : 89-104) ได้ศึกษาคคุณลักษณะของอาจารย์มหาวิทยาลัย ตามทัศนะของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 แห่ง คือ เชียงใหม่ ขอนแก่น มหิดล สงขลานครินทร์ และศรีนครินทร์วิโรฒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบประเมินค่าอาจารย์ในอุดมคติ โดยทำเป็นตารางรายการคุณลักษณะด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งอธิบายคุณลักษณะเหล่านั้นทั้งหมด 24 คุณลักษณะ ผลการวิจัยปรากฏว่า ทัศนะของนักศึกษามหาวิทยาลัยต่อคุณลักษณะของอาจารย์ในอุดมคติที่สำคัญ 5 ประการ คือ ความรู้ในวิชาที่สอน การเตรียมการสอนประจำวัน การสื่อความหมาย การเคารพความคิดเห็นของนักศึกษา การเข้าหาได้ง่าย ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์ (2523 : 8) เกี่ยวกับลักษณะของอาจารย์ผู้สอน ในวิชาที่นิสิตประสบความสำเร็จในการเรียนคือ มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ให้โอกาสนิสิตแสดงความคิดเห็นและรับฟัง มีความเป็นกันเอง มีประสบการณ์มาก มีบุคลิกภาพดี นอกจากนี้ ก็ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของคณาจารย์บัณฑิตศึกษาของนิสิตบัณฑิตศึกษา และของนิสิตปริญญาตรีในเรื่องลักษณะอาจารย์ในอุดมคติ ซึ่งทำการศึกษาโดย อุทุมพร ทองอุไทย (2521 : 18) ก็ได้ผลในลักษณะคล้ายคลึงกัน

ลักษณะที่สาม เป็นการศึกษาพฤติกรรมการสอนทั่วไป เป็นการประเมินพฤติกรรมการสอนทั่วไปด้านต่าง ๆ ของอาจารย์ งานวิจัยในลักษณะนี้จะศึกษากันในระยะเริ่มแรก และศึกษากันมากในการทำปฏิบัตินพันธการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เช่น การศึกษาพฤติกรรมการสอนทั่วไป ของอาจารย์ที่สอนในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ปิ่นวดี จิวรานุรักษ์ 2518) การศึกษาพฤติกรรมการสอนด้านการพูด เสียง ท่าทาง และแบบของภาษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเชน (เสาวลักษณ์ สิงห์วงษา 2519) พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครูลำปาง ตามทัศนคติและความคาดหวังของนักศึกษา (ประสงค์ แสงแก้ว 2521) การเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา กับวิทยาลัยครูสงขลาตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษา (วงศ์ชัย ภูมิระวี 2523) งานวิจัยในลักษณะที่สามนี้ บางเรื่องเป็นการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในด้านต่าง ๆ เช่น การเตรียมการสอนและการวัดผลความสามารถในการสอน ความรับผิดชอบในการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาและด้านเนื้อหาวิชา เช่น การศึกษาประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ตามความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง (เดือนใจ เกตุษา 2529) ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ตามความเห็นของนักศึกษา (ทิพย์วรรณ นพวงศ์ฯ และ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ 2528 : 21) งานวิจัยในกลุ่มนี้จะกำหนดขอบข่ายองค์ประกอบไว้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ในแบบสอบถามแล้วให้นักศึกษาประเมินการสอนของอาจารย์ตามประเด็นต่าง ๆ ที่เชื่อว่าเป็นตัวชี้ถึงประสิทธิภาพการสอน

นอกจากกลุ่มของการวิจัยเพื่อศึกษาถึง โครงสร้างของประสิทธิภาพของการสอนและการศึกษานิติกรรมการสอน โดยทั่วไปทั้งสามลักษณะที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังได้เริ่มมีการวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบใหม่คือ การวิเคราะห์แบบเมตต้า (Meta Analysis) โดยประยุกต์วิธีวิเคราะห์เมตต้ากับการประเมินประสิทธิภาพของการสอนระดับอุดมศึกษา คือ การวิจัยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิผลการสอนของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา ซึ่งทำการศึกษาโดย อุกุมพร จามรมาน (2527 : 14-17) โดยรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิผลการสอนระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย จำนวน 10 เรื่อง เป็นกลุ่มเนื้อหาที่จะวิเคราะห์ การวิเคราะห์ได้กระทำเพื่อตอบคำถามว่า ประสิทธิภาพของการสอนระดับอุดมศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบอะไรบ้าง ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิผลการสอนมี 7 ตัว

คือ วิธีสอน ลักษณะอาจารย์ สัมพันธภาพ ระหว่างอาจารย์กับนิสิต อุปกรณ์ การวัดผล ทักษะคิดของ อาจารย์ต่อการสอนและต่อนิสิตและตำรา

จากงานวิจัยที่ได้ปริทัศน์ (Review) มา ซึ่งรวบรวมได้เป็นสามลักษณะใหญ่ ๆ นั้น นับ ได้ว่าเป็นความพยายามที่จะศึกษาพัฒนาโครงสร้างของประสิทธิภาพของการสอน ให้เป็นที่ยอมรับ และมีความตรงมากยิ่งขึ้น กระนั้นก็ตามประเด็นปัญหาที่ยังต้องคำนึงถึงก็ยังมีอยู่หลายประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก การนิยามประสิทธิภาพของการสอน มีงานวิจัยสามเรื่อง คืองานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ ชมมณา (2520:6) อาดา บัวแสง (2520:12) และจรรยา สิงคณา (2520:6) ที่ได้ให้นิยามของประสิทธิภาพของการสอนว่า หมายถึงกระบวนการสอนและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสอน ที่ผู้สอนจัดชั้นแล้วได้ผลตามบรรลุดตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในแต่ละวิชาหรือตั้งไว้ในหลักสูตร คือการ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ผู้สอนต้องการทั้งทางด้านวิชาการและบุคลิกภาพ ส่วนงานวิจัยเรื่องอื่น ๆ (จินตนา มาพวง 2520, เตือนใจ เกตุษา 2527, พวงแก้ว ภูเขนก และนพรัตน์ ทิศยากร 2526) มิได้ให้คำนิยามของคำว่าประสิทธิภาพของการสอน โดยอาจจะถือ ว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพคือการสอนที่ดี ซึ่งเป็นที่เข้าใจตรงกันโดยทั่วไปอยู่แล้วก็ได้ ซึ่งการไม่ได้ ให้นิยามดังกล่าว หรือการให้นิยามที่ต่างกัน อาจนำไปสู่การสรุปผลวิจัยที่คลาดเคลื่อนหรือมี ความขัดแย้งกันได้

ประเด็นที่สอง ในการวัดประสิทธิภาพของการสอน การวิจัยส่วนใหญ่จะวัดโดยการถาม ทักนะความคิดเห็นของนักศึกษาว่าอาจารย์ที่สอนดีควรจะเป็นอย่างไร การเรียนการสอนที่มี ประสิทธิภาพนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบอะไรบ้าง ซึ่งการสอบถามจากนักศึกษา โดยการ ใช้นักศึกษา แพล่งเดียวเป็นผู้ประเมินอาจทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่น่าเชื่อถือพอ

ประเด็นที่สาม วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนใหญ่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) ในงานวิจัยที่เกี่ยวกับการหาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของการสอน ผลที่ได้จึงเป็นภาพที่เห็นองค์ประกอบต่าง ๆ แยกออกเป็นส่วน ๆ ไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงภาพรวมเชิงสาเหตุ (Configuration) ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปร สาเหตุที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ

รวมทั้งการส่งผ่านเชิงเป็นเหตุเป็นผลระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ในด้านหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) นั้น จะใช้นักศึกษาแต่ละคนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งในความเป็นจริงที่ถูกต้องของการศึกษาประสิทธิภาพของการสอนของอาจารย์ ก็ควรให้อาจารย์แต่ละคนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นที่กล่าวมาแล้วจึงน่าจะได้มีการศึกษาถึงประสิทธิภาพของการสอน โดยใช้การศึกษาแนวใหม่ที่สามารถตัดทอน หรือแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวได้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงพยายามแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว โดยการใช้แหล่งในการประเมินประสิทธิภาพของการสอนจาก 2 แหล่ง คือ การให้อาจารย์ประเมินประสิทธิภาพของการสอนของตนเอง (Self Evaluation) และให้อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาในห้องเรียน จำนวน 5 คน เป็นตัวแทนของห้องเรียนหนึ่งห้องเรียนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ซึ่งจะทำให้การประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ มีความตรงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะว่าการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์สามารถประเมินได้หลายวิธี แต่วิธีที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติกันมาก คือ การประเมินตนเอง และการให้นักศึกษาเป็นผู้ประเมิน

ในการให้อาจารย์ประเมินตนเองนั้น เพราะว่าแท้จริงแล้วในการสอนของอาจารย์ท่านใดจะมีประสิทธิภาพหรือคุณภาพหรือไม่เพียงใดนั้น อาจารย์คนนั้นเป็นคนที่รู้ดีว่าการสอนของตนเป็นอย่างไร การประเมินประสิทธิภาพการสอน โดยตัวอาจารย์เองจึงเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตามการประเมินคุณภาพของการสอนโดยนักศึกษาเป็นผู้ประเมินก็ได้รับการสนับสนุนและเห็นที่ยอมรับกันอย่างมากมาย ทั้งนี้เพราะว่านักศึกษาเป็นแหล่งที่สำคัญของข้อมูลเกี่ยวกับการบรรลุความสำเร็จของเป้าหมายการศึกษา และถ้าหากว่าเราเชื่อว่าองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น อาจารย์ ตำราเรียน การบ้าน เนื้อหา วิธีการเรียนการสอน ความสนใจของนักศึกษา ทัศนคติทั่วไปของนักศึกษาต่อรายวิชา ทั้งหมดนี้เพื่อเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทิศทางที่ปรารถนา ซึ่งถือเป็นประสิทธิผลของการเรียน การสอนแล้ว นักศึกษาจึงเป็นผู้ประเมินประสิทธิภาพของการเรียนการสอนที่สมเหตุสมผล เพราะนักศึกษาเป็นเพียงผู้เดียวที่เป็นผู้เห็นการลอกของอาจารย์โดยตรงและยาวนานที่สุด (Aleamoni 1981 : 110-111) ดังนั้น การประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์โดยใช้การประเมินทั้งจากอาจารย์และนักศึกษา จึงน่าที่จะ

ทำให้ผลการประเมินมีความตรงและเชื่อถือได้

ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือการวิจัยถึงประสิทธิภาพการสอนในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางในการวิจัยโดยใช้วิธีวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เพื่อหารูปแบบ และลักษณะของความสัมพันธ์ของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ เชิงสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับความสัมพันธ์ของปัจจัย หรือตัวแปรในเชิงสาเหตุ ผลของการค้นพบจะเป็นบทสรุปความสำคัญของตัวแปรแต่ละตัวว่าจะมีผลกระทบหรือมีอิทธิพลที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพการสอนเป็นอย่างไรในทิศทางใด ขณะเดียวกันทำให้สามารถทำความเข้าใจถึงลักษณะและระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในเชิงสาเหตุและผลดังกล่าวในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยทางตรงและที่เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแฝงได้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะว่าการวิจัยในทางด้านการเรียนการสอน โดยการใช้การวิจัยเชิงทดลองหรือวิธีอื่น ๆ นั้น เป็นวิธีการที่ให้รูปแบบของกระบวนการเชิงเส้นตรง (A Simple Linear Process Model) คือ ให้ลำดับของเหตุและผลเพียงลำดับเดียว ซึ่งยังไม่พอเพียงที่จะนำไปค้นหาความซับซ้อนที่แท้จริงของกระบวนการทางสติปัญญา หรือความซับซ้อนของระบบสังคมที่เรากำลังอธิบายได้สมมติฐานง่าย ๆ ที่ว่า a มีผลต่อ b ไม่สามารถค้นหาความซับซ้อนของกระบวนการที่เกิดขึ้นพร้อมกันได้ (Parallel Processing) หรือตัวแปรเหตุที่ส่งผลไปสองทิศทาง (Bidirectional Causality) หรือการส่งผลสะท้อนกลับ (Feed back) ได้ (McGuir 1973 : ;quoted in Gage : 1979 : 96) McDonal และ Eling (1976 : 910 quoted in Gage 1979 : 90) จึงเสนอว่าควรใช้วิธี การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอน การเรียนรู้ในการศึกษาวิจัยในอนาคตนี้ เพราะว่าการวิเคราะห์แนวทางนี้เป็นรากฐานของการพัฒนาทฤษฎีการสอนให้เป็นระบบมากขึ้น

นอกเหนือไปกว่านั้นก็คือ การวิเคราะห์เส้นทางยังเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ทดสอบความเป็นจริงเชิงประจักษ์ของทฤษฎีอีกด้วย ซึ่งจะนำไปสู่การเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและช่องว่างเชิงประจักษ์ (Thom 1983 : 45) ถึงแม้ว่าวิธีการดังกล่าวนี้ได้รับการพัฒนาเริ่มแรกในทางเศรษฐศาสตร์และชีววิทยา แต่ก็นับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีระเบียบวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับนักวิทยาศาสตร์สังคมในความพยายามที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการวิจัย โดยผ่านทาง

การวิเคราะห์ข้อมูลภาคตัดขวาง (Anderson 1974 : 37) ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังได้กล่าวมาข้างต้นนี้ น่าจะเป็นข้อยืนยันได้อย่างดีว่า การวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนา ซึ่งประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไปที่จะใช้เทคนิควิธีวิเคราะห์เส้นทางในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสาเหตุของประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบในรูปแบบที่สร้างขึ้นมาตามทฤษฎีทางการศึกษา เพื่ออธิบายความแปรปรวนในประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ โดยศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบที่ส่งผลกับประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู
2. เพื่อวิเคราะห์และศึกษาเปรียบเทียบขนาดและทิศทางของอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู
3. เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นอาจารย์ที่ทำการสอนอยู่ในวิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่ง ไนภาคเรียนต้น ปีการศึกษา 2530 จำนวน 5,633 คน
2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยในส่วนที่เป็นตัวแปรเชิงสาเหตุ ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกความสำคัญของตัวแปรเหล่านั้นจากงานวิจัยที่ผ่านมา จากทฤษฎี แนวคิดของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาที่สำคัญ ๆ ดังนี้
  - 2.1 ตัวแปรทำนาย เป็นตัวแปรที่จะใช้เป็นตัวพยากรณ์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

2.1.1 ตัวแปรภายนอก ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านภูมิหลังของอาจารย์ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร (ก) ผลการเรียน (ข) วุฒิการศึกษา (ค) ประสบการณ์ในการสอน

2.1.2 ตัวแปรภายใน ประกอบด้วย

2.1.2.1 องค์ประกอบด้านบุคลิกลักษณะของอาจารย์

2.1.2.2 องค์ประกอบด้านความรักและศรัทธาในอาชีพ

2.1.2.3 องค์ประกอบด้านเจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา

2.1.2.4 องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา

2.1.2.5 องค์ประกอบด้านความเป็นนักวิชาการ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร (ก) ความสนใจเชิงวิชาการ (ข) การผลิตและเผยแพร่ผลงาน (ค) การเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ

2.1.2.6 องค์ประกอบด้านสมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน

2.1.2.7 องค์ประกอบด้านบรรยากาศในการเรียนการสอน

2.2 ตัวแปรเกณฑ์ หมายถึงตัวแปรที่ใช้เป็นเกณฑ์ ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ ซึ่งแบ่งออกเป็นด้านย่อย ๆ ดังนี้

2.2.1 ประสิทธิภาพการสอนด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของวิชา

2.2.2 ประสิทธิภาพการสอนด้านความรับผิดชอบในการสอน

2.2.3 ประสิทธิภาพการสอนด้านการกำหนดเนื้อหาวิชา

2.2.4 ประสิทธิภาพการสอนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2.5 ประสิทธิภาพการสอนด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน

2.2.6 ประสิทธิภาพการสอนด้านการประเมินผลและมอบหมายงาน

3. การวัดตัวแปร

3.1 ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ วัดโดยการให้อาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประเมินตนเองตามแบบประเมินประสิทธิภาพการสอน และให้นักศึกษาประเมินประสิทธิภาพ

การสอนของอาจารย์โดยใช้แบบประเมินประสิทธิภาพการสอนฉบับเดียวกัน

3.2 บรรยากาศในการเรียนการสอน วัดโดยการให้นักศึกษาเป็นผู้ตอบแบบวัด
บรรยากาศในการเรียนการสอน

3.3 สมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน วัดโดยการให้อาจารย์เป็นผู้ตอบแบบวัด
สมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน

3.4 ความเป็นนักวิชาการ วัดโดยการให้อาจารย์เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม
ความเป็นนักวิชาการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ (1) ด้านความเป็นนักวิชาการ
(2) ด้านการผลิตและเผยแพร่ผลงาน (3) ด้านการเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ

3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา วัดโดยการให้อาจารย์เป็น
ผู้ตอบแบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา

3.6 เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา วัดโดยการให้อาจารย์เป็นผู้ตอบแบบวัด
เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา

3.7 ความรักและศรัทธาในอาชีพ วัดโดยการให้อาจารย์เป็นผู้ตอบแบบวัด
ความรักและศรัทธาในอาชีพ

3.8 บุคลิกลักษณะของอาจารย์ วัดโดยการให้นักศึกษาเป็นผู้ตอบแบบวัดเจตคติ
ของนักศึกษาต่อบุคลิกลักษณะของอาจารย์

3.9 ลักษณะภูมิหลังของอาจารย์ วัดโดยการให้อาจารย์เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม
ลักษณะภูมิหลังของอาจารย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ (1) ผลการเรียนรู้ระดับปริญญาตรี
(2) วุฒิการศึกษา (3) ประสบการณ์ในการสอน

สมมติฐานของการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอน ในระดับอุดมศึกษาในสี่
สาขา คือ สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ และวิทยาศาสตร์กายภาพ ของ
จินตนา มานวง (2520) ลัดดาวัลย์ ชมมณฑา (2520) จริญญา สิงคินา (2520) และ ชาคา
บัวแสง (2520) ที่พบว่าโครงสร้างของประสิทธิภาพของการสอน ประกอบด้วย (1) วิธีสอนรวม
ทักษะการสอน การจัดบรรยากาศในห้องเรียน (2) ลักษณะอาจารย์ (3) สัมพันธภาพ (4) อุปกรณ์

รวมทั้งการใช้ (5) การวัดผล (6) ทักษะคิดของอาจารย์ต่อการสอนและต่อนิสิต (7) ตำรา และจากการศึกษาของ อนันต์ ศรีโสภา (2521) ที่ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการสอนของอาจารย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญ 7 องค์ประกอบ คือ (1) เทคนิคการสอน (2) การประเมินผล (3) การวางแผนการสอน (4) ทักษะต่อนิสิต (5) ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิต (6) บุคลิกภาพของอาจารย์ (7) ตำราเรียน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของพวงแก้ว อนุชนก และนพรัตน์ ทิศยากร (2526) ที่ได้ศึกษาพบว่า ตัวประกอบสำคัญ 4 ตัวประกอบที่สามารถทำนายถึงประสิทธิภาพการสอน ได้แก่ (1) ตัวประกอบเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ของอาจารย์ (2) ตัวประกอบที่เกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิต (3) ตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับตำราและเอกสารประกอบการสอน (4) ตัวประกอบที่เกี่ยวกับการประเมินงานและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นิสิต จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

1. บรรยากาศในการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์
2. สมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อมโดยส่งผ่านบรรยากาศในการเรียนการสอน
3. ความเป็นนักวิชาการ แบ่งออกได้เป็น
  - 3.1 ความสนใจเชิงวิชาการ มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อมโดยส่งผ่านสมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน และบรรยากาศในการเรียนการสอน
  - 3.2 การผลิตและเผยแพร่ผลงาน มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อมโดยส่งผ่านการเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ
  - 3.3 การเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน แต่ไม่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม
4. ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านบรรยากาศใน

การเรียนการสอน

5. เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และบรรยากาศในการเรียนการสอน

6. ความรักและศรัทธาในอาชีพ มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านเจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ความสนใจเชิงวิชาการ การผลิตและเผยแพร่ผลงาน การเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ สมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน และบรรยากาศในการเรียนการสอน

7. บุคลิกลักษณะของอาจารย์ มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านความรักและศรัทธาในอาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และบรรยากาศในการเรียนการสอน

8. ลักษณะภูมิหลัง แบ่งออกได้เป็น

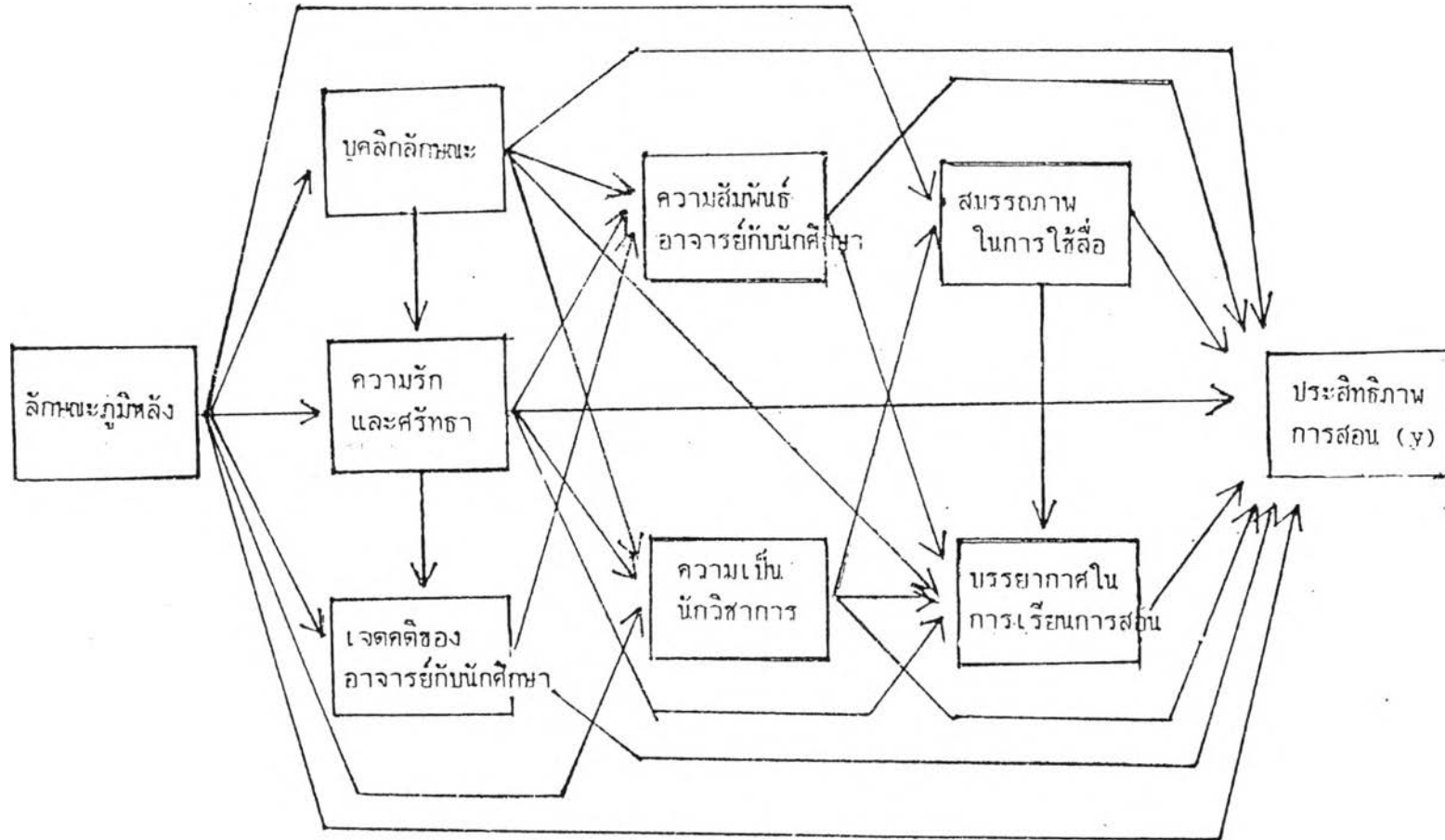
8.1 ผลการเรียนในระดับปริญญาตรี มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านบุคลิกลักษณะของอาจารย์ และความรักและศรัทธาในอาชีพ

8.2 วุฒิศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา การผลิตและเผยแพร่ผลงาน และการเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ

8.3 ประสบการณ์ในการสอน มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอน และมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางอ้อม โดยส่งผ่านการเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ

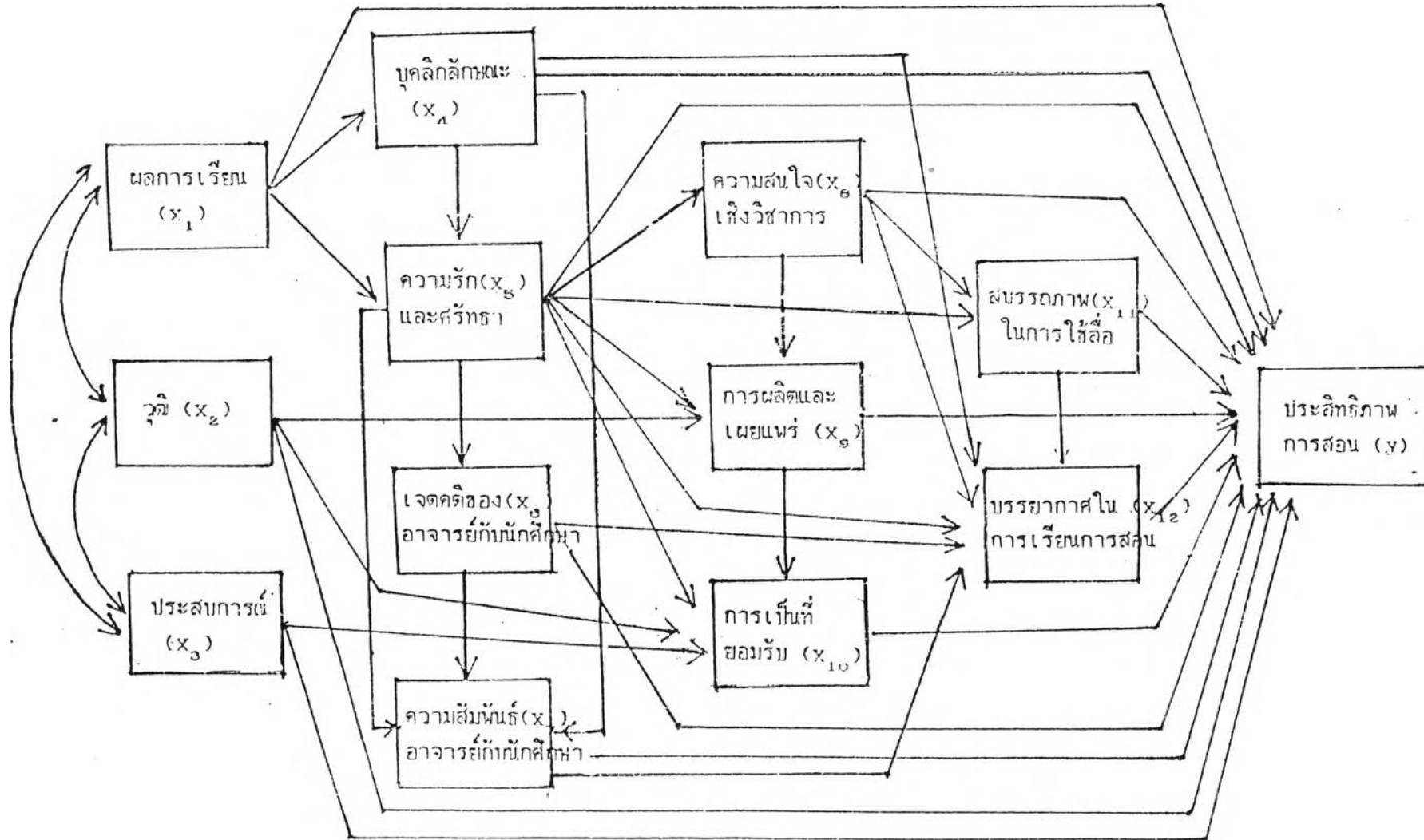
แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้ดัง รูปภาพที่ 1-2

รูปภาพที่ 1 รูปแบบสมมุติฐานแสดงอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู

รูปภาพที่ 2 รูปแบบสมมุติฐาน โดยละเอียด แสดงอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู

ความเป็นเหตุเป็นผล (Causality)

ในการสร้างรูปแบบขององค์ประกอบเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนในครั้งนี้อองค์ประกอบเชิงสาเหตุนั้น มิได้หมายถึงความเป็นเหตุเป็นผล ตามหลักการของการวิจัยเชิงทดลอง แต่ความเป็นเหตุเป็นผลในที่นี้จะหมายถึง ความสัมพันธ์แบบไม่สมมาตร (Asymmetrical relationship) ซึ่งถือว่า ความสัมพันธ์แบบนี้เป็นสาระสำคัญของการวิเคราะห์ทางด้านสังคมศาสตร์ เพราะเป็นกลไกที่ทำให้สามารถศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์สาเหตุและผล (สุวรรณ สุวรรณเวช (2525 : 151) ความสัมพันธ์แบบไม่สมมาตรนี้จะ เป็นไปในลักษณะที่ตัวแปรหนึ่งจะต้องมีอิทธิพลต่อตัวแปรอีกตัวแปรไปในทางเดียว เช่น ถ้ากล่าวว่าตัวแปรหนึ่งเป็นสาเหตุของตัวแปรอีกตัวหนึ่ง ก็จะต้องหมายถึงว่าตัวแปรตัวนั้นมีอิทธิพลอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางหน่วย ในตัวแปรอีกตัวหนึ่งในลักษณะที่สามารถแบ่งแยกได้ว่าผลของความเปลี่ยนแปลงนั้นเนื่องมาจากตัวแปรสาเหตุ

การกำหนดว่าตัวแปรใด เป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรใดเป็นตัวแปรตามโดยพิจารณาจาก โอกาสที่ปัจจัยหนึ่งจะมีอิทธิพลต่อปัจจัยอื่น (Susceptability of Influence) วิธีพิจารณาว่าตัวแปรใดมีอิทธิพลต่อตัวแปรใดนั้นมีแนวทางในการสังเกต 2 ประการ คือ (1) อันดับเวลา (Time Order) เช่น เพศ เป็นตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมือง เพราะว่าเพศเป็นตัวแปรที่มีมาก่อนตัวแปรความสนใจทางการเมือง (2) ความคงที่ (Fixity) และการเปลี่ยนแปลงได้ (Alterability) ของตัวแปรในกรณีตัวแปรที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและการดูโทรทัศน์ อาจเกิดปัญหาในการกำหนดลำดับก่อนหลังเวลา ทั้งนี้เพราะในระหว่างการศึกษา เราอาจจะดูโทรทัศน์และในระหว่างดูโทรทัศน์เราอาจศึกษาอยู่ แต่แนวทางในการกำหนดตัวแปรใดเป็นตัวแปรอิสระ อาจเห็นได้ชัดว่าระดับการศึกษาเป็นตัวกำหนดความนิยมรายการบางอย่าง ทั้งนี้เพราะระดับการศึกษามีความคงที่เปลี่ยนแปลงได้ (Alterability) น้อยกว่าหรือมีความถาวร (Permanence) สูงกว่าการชมรายการโทรทัศน์ (สุวรรณ สุวรรณเวช 2525 : 152) ในการสร้างรูปแบบองค์ประกอบของสาเหตุของประสิทธิภาพการสอนจึงอาศัยหลักการและแนวคิดที่กล่าวมานี้

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มอาจารย์และนักศึกษาในเวลาและสถานที่ต่างกัน ไม่มีผลต่อการตอบแบบสอบถามและแบบประเมิน
2. กลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจในการให้ข้อมูลและตอบแบบประเมิน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ความหมายของคำที่ใช้เป็นที่เข้าใจตรงกัน จึงกำหนดความหมายดังนี้

ประสิทธิภาพการสอน หมายถึง ผลของการสอนที่ทำให้นักศึกษาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของการสอนที่วางไว้ ซึ่งเป็นผลจากการประเมินการสอน 6 ด้าน คือ (1) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของวิชา (2) ด้านความรับผิดชอบในการสอน (3) ด้านการกำหนดเนื้อหาวิชา (4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (5) ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน (6) ด้านการประเมินผลและมอบหมายงาน ซึ่งสามารถประเมินได้จากแบบประเมินประสิทธิภาพการสอนโดยอาจารย์และนักศึกษาเป็นผู้ประเมิน โดยมีวิธีการคิดคะแนนประสิทธิภาพการสอนคือ นำค่าคะแนนประสิทธิภาพการสอนในส่วนของนักศึกษามารวมกันแต่ละด้านแล้วหาค่าเฉลี่ยโดยหาค่าด้วยจำนวนคน จากนั้นถึงนำค่าประสิทธิภาพการสอนที่ประเมินโดยนักศึกษามาเฉลี่ยแล้วแต่ละด้านมารวมกับประสิทธิภาพการสอนที่อาจารย์ประเมินตนเองในแต่ละด้านแล้วหารด้วยสอง ก็จะได้ประสิทธิภาพการสอนรายด้าน เมื่อรวมประสิทธิภาพการสอนทุกด้านก็จะได้ประสิทธิภาพการสอนโดยภาพรวม

องค์ประกอบด้านภูมิหลังของอาจารย์ หมายถึง องค์ประกอบที่ประกอบด้วยตัวแปรย่อย ๆ คือ ผลการเรียน วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการสอนของอาจารย์

ผลการเรียนในระดับปริญญาตรี หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยสะสมจากระดับคะแนนเต็ม 4.00

วุฒิการศึกษา หมายถึง ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรของอาจารย์ ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ปริญญาตรี ประกาศนียบัตรชั้นสูง ปริญญาโท และปริญญาเอก

ประสงค์ในการสอน หมายถึง จำนวนปีที่อาจารย์ปฏิบัติการสอนในวิทยาลัยครู
องค์ประกอบด้านบุคลิกลักษณะ หมายถึง องค์ประกอบที่รวมเอาลักษณะท่าทาง จิตใจ
อารมณ์ ลักษณะนิสัย และโลกทัศน์โดยทั่วไปของอาจารย์

องค์ประกอบด้านความรักและความศรัทธา หมายถึง องค์ประกอบที่รวมเอาความรู้ลึก
ซึ้งชอบ ผูกพัน สำนึก มีความสุข เห็นคุณค่า และความสำคัญของการประกอบอาชีพครู

องค์ประกอบด้านเจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา หมายถึง องค์ประกอบที่รวมเอาความ
ดีของอาจารย์ที่มีต่อนักศึกษา ทางด้านการเรียนการสอน ความสนใจในการเรียนของนักศึกษา
ตลอดจนความประพฤตินักศึกษา และความสนใจในผลการเรียนของนักศึกษา

องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา หมายถึง องค์ประกอบที่รวม
เอาความเห็นกันเอง ความเมตตาปรานีของอาจารย์ที่มีต่อนักศึกษา ความสนิทสนมระหว่างอาจารย์
กับนักศึกษา ตลอดจนการประพฤติปฏิบัติระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาด้วยความรักและความปรารถนาดี
ความเข้าใจต่อกัน

องค์ประกอบด้านความเป็นนักวิชาการของอาจารย์ หมายถึง องค์ประกอบที่ประกอบด้วย
ตัวแปรย่อย ๆ คือ (ก) ความสนใจเชิงวิชาการ (ข) การผลิตและเผยแพร่ผลงาน (ค) การเป็น
ที่ยอมรับในวงวิชาการ

ความสนใจเชิงวิชาการ หมายถึง การสนใจติดตาม ชวนชวนหาความรู้ และความ
ก้าวหน้าใหม่ ๆ ของวิทยาการสาขาวิชาที่สอนและเกี่ยวข้อง

การผลิตและเผยแพร่ผลงาน หมายถึง การผลิตผลงานด้านการเขียนบทความ ผลการ
วิจัยเอกสารและตำราต่าง ๆ

การเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ หมายถึง การที่อาจารย์ได้รับการยอมรับจากเพื่อน
อาจารย์ด้วยกันเอง หรือจากบุคคล หน่วยงาน สถาบัน และสังคมภายนอก เช่น การได้รับเชิญไป
เป็นวิทยากรตามหน่วยงาน สถาบันต่าง ๆ

องค์ประกอบด้านสมรรถภาพในการใช้สื่อการสอน หมายถึง องค์ประกอบที่รวมเอา
ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติต่อการใช้สื่อการสอนของอาจารย์

องค์ประกอบด้านบรรยากาศในการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์เกี่ยวกับการ
เรียนการสอนที่อาจารย์พยายามสร้างขึ้น ตลอดจนบรรยากาศที่เป็นลักษณะสังคมในห้องเรียนที่
ดำเนินไปในการเรียนการสอน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

เนื่องจากแนวทางการวิจัยมุ่งศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู และสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการสอนนั้น ดังนั้นผลการวิจัยจะได้ข้อค้นพบที่ลึกซึ้งเด่นชัดแตกต่างไปจากงานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพการสอนโดยทั่วไป ดังนี้คือ

1. ประโยชน์โดยตรง

ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู ซึ่งจะเป็นการชี้แนะต่อการดำเนินการจัดการเรียนการสอน โดยพิจารณาจากอิทธิพลของตัวแปรทำนายแต่ละประเภท ที่ส่งผลไปยังตัวแปรเกณฑ์ อันจะนำไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป กล่าวคือ

1.1 ในด้านตัวอาจารย์จะได้ทราบข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาและส่งเสริมประสิทธิภาพการสอน โดยพิจารณาจากอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ที่พบว่ามีผลสำคัญต่อประสิทธิภาพการสอน

1.2 ในด้านการพัฒนาอาจารย์ และพัฒนาการเรียนการสอน จะทำให้ทราบข้อมูลที่ใช้ประกอบเป็นแนวทางในการพัฒนาอาจารย์และพัฒนากการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

2. ประโยชน์ทางอ้อม

เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารในการประเมินการปฏิบัติงานด้านการสอน เพื่อการบริหารบุคลากร ในด้านการคัดเลือก การเลื่อนตำแหน่งหรือพิจารณาความดีความชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครู